

СИСТЕМА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті ідентифіковано загрози економічній безпеці підприємства за основними класифікаційними ознаками. Розглянуто форми їх прояву та надано загальну характеристику. На основі одержаних результатів сформовано та доповнено систему загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання. Запропоновано шляхи формування ефективної системи економічної безпеки підприємства.

The article identifies threats to economic security by the main classificatory characteristics. Forms of their appearance and general characteristics are considered. Obtained results allows to form and complement the security threats system of economic subjects of management. The article proposes ways of formation of an effective system that provides economic security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні умови господарювання характеризуються швидким розповсюдженням інформації, переміщенням ресурсів, капіталу, робочої сили і знань, зростанням конкуренції, посиленням та залежністю національних економік і їх секторів від процесів глобалізації.

Сьогодні проблеми забезпечення економічної безпеки активно обговорюються науковцями та практиками різних сфер економічної діяльності, однак не всі аспекти в цій області мають достатнє теоретичне та методологічне опрацювання.

Досягнення національної безпеки держави неможливе без забезпечення економічної безпеки підприємства – первинної ланки національної економіки. Останніми роками предмет наукових досліджень в області економічної безпеки все більше зміщується у бік економічної безпеки підприємницького сектора національної економіки, оскільки від рівня її забезпечення залежать інвестиційна привабливість, рівень конкурентоспроможності та інноваційного розвитку економіки країни, зайнятість населення і якість життя тощо. Тому проблема забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання є дуже актуальною на сьогодні і потребує вирішення з боку науковців та практиків.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми безпечного функціонування підприємства досліджуються багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими та економістами. Дослідженню загроз економічній безпеці підприємства, їх сутності та причин виникнення, приділено увагу таких науковців, як: Т. Васильців, В. Гадишев, О. Поскочінова, З. Якубович, Л. Гініс, О. Молодецька, Д. Єрмолаєв, В. Геєць, М. Кизим, Т. Клебанова, В. Ортинський, В. Слизька, Н. Третьякова, В. Шкварок.

Переважно всі визначення поняття «безпека» прямо або побічно включають такі основні положення, як наявність загроз та наявність життєво важливих інтересів об'єктів захисту, тобто тих інтересів, реалізація яких визначає саме існування об'єктів захисту та без яких об'єкти перестають існувати як єдине ціле, а також баланс інтересів між ними. Наприклад, для держави це суверенітет та цілісність меж, економічне зростання; для підприємства – ефективна поточна діяльність та стійкі тенденції розвитку [1, с.83–84].

Виявлення та нейтралізація загроз, які дестабілізують стан економічної безпеки підприємства і впливають на рівень її забезпечення, є дуже важливою проблемою, яка стоїть перед кожним підприємством.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження показують, що у науковій літературі відсутній єдиний розподіл загроз економічній безпеці на групи.

У багатьох дослідженнях приділено увагу розгляду лише окремих класифікаційних ознак, за якими можна ідентифікувати загрози, і майже не приділяється увага розгляду особливостей тих чи інших видів загроз, джерела їх виникнення. Комплексні дослідження щодо системи загроз економічній безпеці підприємств практично відсутні.

Значна кількість видів загроз економічній безпеці підприємства та ознак їх класифікації на сьогодні потребує суттєвого узагальнення і залишається предметом для подальших досліджень. Доцільним є розгляд видів загроз економічній безпеці з погляду різних класифікаційних ознак, що дасть змогу глибше зрозуміти різноманітність та багатогранність цієї економічної категорії.

Постановка завдання. Метою статті є: дослідження та аналіз різних видів загроз економічній безпеці підприємства; узагальнення підходів до їх розподілу на базі основних класифікаційних ознак; визначення шляхів формування ефективної системи економічної безпеки підприємства; запропоновано актуальну систему ідентифікації цих загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливими завданнями у діяльності кожного підприємства повинно бути своєчасне виявлення, попередження та нейтралізація різних видів загроз економічній безпеці, виявлення напрямків та сили їх впливу.

Важливим аспектом розвитку системи економічної безпеки є ідентифікація можливих загроз економічній безпеці підприємства за певними ознаками. Передусім важливо визначити загальні ознаки і сутність значення тої чи іншої групи загроз у тому обсязі інформації, який визначає ознака.

Поняття економічної безпеки підприємства пов'язано із захищеністю від загроз. Економічна безпека у науковій літературі визначається, як: захист від несанкціонованого доступу до інформації; захист від методів кримінальної конкуренції; захист від негативних впливів (загроз); стан стійкості чи рівноваги або ефективного використання його ресурсів; залежність від гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів його зовнішнього середовища [2, с.18–20].

Загрози економічній безпеці суб'єкту господарювання це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, які створюють небезпеку для реалізації його інтересів у економічній сфері.

Один із підходів до аналізу загроз економічній безпеці – ідентифікація за характером та ступенем їх небезпеки, яку вони представляють. Це дозволить встановити пріоритетність напрямків забезпечення безпеки.

Загрозу безпеці підприємства можна трактувати як будь-який конфлікт цілей функціонування і розвитку підприємства із зовнішнім або внутрішнім середовищем, а якщо цілі співпадають – як неспівпадання шляхів їх досягнення. Іншими словами, загроза безпеці підприємства – сукупність умов і чинників, які створюють небезпеку його життєво важливим інтересам [1, с.85].

В сучасних умовах господарювання підприємства постійно знаходяться під впливом різноманітних загроз, які походять із зовнішнього та внутрішнього середовища, та різні за своїм змістом, виникненням, систематичністю прояву.

Серед чинників, які дестабілізують стан економічної безпеки підприємства і впливають на рівень її забезпечення, можна виділити такі, які походять із зовнішнього та внутрішнього середовища, є об'єктивними та суб'єктивними, керованими та некерованими.

Згідно до [1, с.24; 3, с.107; 4, с.227; 5, с.65; 6, с.170], загрози економічній безпеці суб'єкту господарювання класифікуються за приналежністю їх або до зовнішніх, або до внутрішніх джерел виникнення.

Для забезпечення підтримки стійкості підприємства в умовах сучасної економіки необхідно враховувати як внутрішні загрози, притаманні виробничій діяльності, так і зовнішні загрози, які впливають на підприємство опосередковано.

Внутрішні загрози зумовлені економічними процесами, які пов'язані із залученням ресурсів на підприємство, забезпеченням їх збереження та використання, а також отриманням та ефективним застосуванням результатів діяльності підприємства тощо.

В основному ці загрози проявляються в процесі незадовільної роботи підрозділів підприємства, зокрема, та служби безпеки підприємства, використання застарілої техніки у виробництві тощо [3, с.107]. До внутрішніх загроз також можна віднести: некомпетентний менеджмент; неефективні науково-виробничу і маркетингову стратегії; порушення режиму збереження конфіденційної інформації; некомпетентність власника у виробничо-фінансових, інституційних, організаційних питаннях тощо; протиправні дії кадрових співробітників; внутрішньофірмові розкрадання [5, с.65].

Зовнішні загрози економічній безпеці підприємства виникають за межами підприємства. Носіями цих загроз є: постачальники, покупці, підприємства-конкуренти, банки, держава через законодавчі, виконавчі та судові органи влади, рейдерські структури.

Виділяють найбільш поширені зовнішні загрози: незаконні перевірки та необґрунтовані претензії контролюючих органів (податкових або правоохоронних); незаконні рішення щодо подальшої діяльності підприємства, тяганина, зловживаннями з боку державних органів; паралізація діяльності підприємств з боку державних органів, засобів масової інформації (брехлива реклама); недружні поглинання, кримінальні посягання, захоплення (рейдерські атаки); несумлінність ділових партнерів; недобросовісна конкуренція та незаконні дії конкурентів (фінансове придушення, психічне придушення, економічне та промислове шпигунство, переманювання провідного персоналу, юридичний вплив, зрив операцій та інших угод, пряма фізична дія, компрометація діяльності фірми, фальсифікації та підробки продукції); дії шахраїв (махінації у фінансовій, торгівельній і виробничій сферах підприємства, які проводяться сторонніми особами).

Л. Гініс [5, с.65] зазначає, що на будь-якому рівні ієрархії («галузь», «промисловість», «корпорація» та «підприємство») загрози економічній безпеці можна розділити на три групи, не тільки на зовнішні та внутрішні, але й на форс-мажорні загрози. До останньої групи незалежно від рівня ієрархії відносяться катастрофічні загрози, а саме природні та техногенні: пожежі, повені, екологічна катастрофа тощо.

Ряд дослідників [1, с.24; 3, с.107; 7] вважають, що для практичного використання доцільно виділяти об'єктивні та суб'єктивні загрози, використовуючи як ознаку класифікації загроз економічній безпеці – відношення до людської діяльності.

Об'єктивні загрози – формуються незалежно від цілеспрямованої діяльності, суб'єктивні – створюються свідомо, наприклад, розвідувальною, підривною та іншою діяльністю, організованою злочинністю [1, с.24].

Політична та економічна нестабільність держави, постійні та часто непередбачувані зміни законодавства, високий рівень інфляції, форс-мажорні обставини (стихійні лиха, катастрофи, військові конфлікти), утворюють систему об'єктивних загроз, які не залежать від діяльності конкретного підприємства та її працівників.

Суб'єктивні загрози спричинені неефективною роботою підрозділів підприємства, його керівництва або окремих його працівників, які можуть мати прояви у: недоліках в організації виробничого процесу, низькій конкурентоспроможності продукції підприємства на ринку, нестійкості фінансового становища підприємства, втраті кваліфікованого персоналу, загрози усвідомленого чи неусвідомленого розголошення працівниками підприємства конфіденційної інформації тощо.

Загрози економічній безпеці різні не тільки за своїм змістом та виникненням, але й за систематичністю прояву.

Систематичні загрози, один раз виникнувши, існують завжди або досить тривалий час. Вони завжди впливають на діяльність підприємства і мають систематичний характер прояву, оскільки відображають реальні процеси, які відбуваються у ринковій економіці. Несистематичні загрози впливають на діяльність підприємства або стохастично, або з визначеним періодом виникнення [4, с.228; 8, с.132].

До систематичних загроз можна віднести: економічну ситуацію, політико-правовий стан та динамічність зміни економічного законодавства в країні, рівень інфляції, динамічність кон'юнктури ринку, підвищення конкуренції між виробниками однорідної

продукції тощо. До несистематичних загроз відносяться: сезонні коливання попиту на продукцію, технологічне середовище, тимчасове припинення відносин з постачальниками або підрядчиками, нестабільність роботи дилерської мережі тощо.

Усі загрози за ступенем керованості можна представити як керовані та некеровані [3, с.107–108; 8, с.133]. На керовані загрози можливо здійснення прямого впливу керівництва підприємства з метою зміни рівня впливу цих загроз. До них можна віднести: втрату кваліфікованого персоналу, неспроможність експортувати продукцію в економічно-розвинені країни, недоліки в організації виробничого процесу, тощо. Вплив на цей вид загроз здійснюється за результатом моніторингу економічної безпеки підприємства і виражається в комплексі стратегічних, тактичних і оперативних управлінських заходів.

Некеровані загрози не підлягають прямому впливу, але керівництву підприємства обов'язково слід враховувати їх у своїй діяльності. До некерованих відносять такі загрози, як: постійні та часто непередбачувані зміни законодавства, монополізація економіки країни, захоплення частки вітчизняного ринку іноземними компаніями і транснаціональними корпораціями, високий рівень корупції тощо.

В. Гадишев та О. Поскочинова О. [7] зазначають, що є ценз у поділі всіх загроз економічній безпеці сучасного суспільства на такі, що частково піддаються нейтралізації та на такі, що не піддаються нейтралізації. До загроз, які частково піддаються нейтралізації можна віднести загрози: підприємству в цілому, матеріальним активам, нематеріальним активам, фінансам. До загроз, які не піддаються нейтралізації можна віднести загрози: збереження персоналу, інформації, збереження клієнтури, перспективам розвитку.

Згідно до [3, с.110] запропоновано поділяти загрози за впливом на складові економічної безпеки підприємства: на ті, які впливають на усі її складові, на декілька складових та одну складову. Чинники, які впливають на виникнення загроз економічній безпеці підприємства, тісно взаємопов'язані. Так, причиною відсутності на підприємстві системи підвищення кваліфікації працівників, а також служби охорони може бути нестача фінансових ресурсів підприємства. Непрестижність професії, низький рівень оплати праці, відсутність мотивації можуть бути причиною втрати кваліфікованих працівників, переходу працівника до конкурентів. Некоректна поведінка з боку працівників чи керівництва підприємства здебільшого стають причиною виникнення конфліктів. Нестача у підприємства власних фінансових ресурсів для закупівлі нового виробничого обладнання зумовлює низькі темпи оновлення основних засобів. Важливою загрозою для підприємства є старіння наукових кадрів, скорочення загальної чисельності працівників, які виконували наукові та науково-технічні роботи.

Загрози економічній безпеці підприємства можна класифікувати за моментом виникнення: на актуальні (наприклад, економічна криза, яка настала) та потенційні (можлива поява на ринку у певному періоді нових учасників); за об'єктивністю існування: на реальні та мнимі загрози; за частотою виникнення: постійні та випадкові; за ступенем очевидності: явні та приховані; за впливом на об'єкт: активні та пасивні [7].

У своїх дослідженнях ряд науковців відзначають [1, с.24; 5, с.65; 7], що за сферою виникнення загрози економічній безпеці можуть бути: правові (зміни у законодавстві, які мають негативні для підприємства наслідки); економічні (несприятлива ринкова кон'юнктура); політичні (погіршення політичної ситуації у місці функціонування підприємства); екологічні (стихійні лиха); соціальні (несприятливий вплив людського чинника); науково-технічні (неможливість або запізнення застосування результатів науково-технічного прогресу); технологічні (зміни у технологіях виробництва); демографічні (зміни у демографічній ситуації) тощо. На думку В. А. Гадишева та О. Г. Поскочиної [7], класифікація загроз економічній безпеці за сферою їх виникнення має краще на сьогоднішній день теоретичне обґрунтування та знайшла найбільше практичне застосування.

За вірогідністю реалізації можна виділити: реальні загрози – можуть здійснюватися у будь-який момент та потенційні – у випадку формування певних умов [1, с.24].

Як зазначають Т. Г. Васильців та М. Б. Пасічник [8, с.132–133] за тривалістю впливу на функціонування і розвиток підприємства загрози поділяються на довготермінові (наслідки протягом 3–5 років), середньотермінові (1–3 роки) і короткотермінові (від 1 кварталу до 1 року). До довготермінових загроз можна віднести: низький купівельний попит, високий рівень міжнародної та національної конкуренції, монополізацію економіки, низький рівень відновлення основних фондів, втрату ринків збуту і ринків постачань, відсталу технологію виробництва продукції. До середньотермінових загроз належать: високий рівень інфляції, підвищення цін на матеріали, сировину, енергоносії, неефективний фінансовий менеджмент підприємства, неефективна кредитна політика, низький рівень кваліфікації персоналу, негнучка асортиментна політика підприємства. Короткотермінові загрози високодинамічні у своєму прояві, їхні наслідки справляють безпосередній вплив на діяльність підприємства. Прикладами короткотермінових загроз є: сезонність збуту продукції, кон'юнктурне збільшення цін на паливо, недолік обігових коштів підприємства, неефективна дивідендна політика, простої устаткування.

Д. Єрмолаєв зауважує [6, с.170–171], що існує ряд загроз, характерних для окремих галузей підприємств. Так, для промислових підприємств найбільш характерними є загрози: використання адміністративних можливостей для отримання переваг; посилення тиску з боку конкурентів або так званих рейдерів; зростання впливу адміністративних ризиків (зміна законодавства, інших нормативних і регулюючих документів, зміна співробітників адміністрації та контролюючих органів, зміна їх позиції відносно промислового підприємства через будь-які причини); попадання підприємства в залежність від посадових осіб або посередників. Крім того, для більшості промислових підприємств характерна спеціалізація у будь-якому напрямі. Характер виробництва не дозволяє швидко, у разі потреби, перейти на випуск іншої продукції. Це також формує специфічні загрози: загострення конкуренції на ринку продукції, яка виробляється вузькоспеціалізованим підприємством; загострення конкуренції на обмеженому географічному просторі, має суттєве значення для випадків, коли перевезення продукції приводить до її істотного дорожчання для споживача (сировинна промисловість, виробництво ряду будівельних матеріалів); падіння попиту на продукцію, яка випускається, обумовлено об'єктивними причинами; недобросовісна конкуренція у всіх її проявах; монополізація ринку.

Автором запропоновано власний підхід до класифікації загроз економічній безпеці підприємства. За характером прояву їх варто поділяти на закономірні та випадкові загрози, що відображає взаємозв'язок та взаємообумовленість процесів і явищ, які відбуваються.

Закономірні загрози носять стійкий, повторюваний характер, зумовлені об'єктивними умовами існування та розвитку системи економічної безпеки. Так, наприклад, будь-який суб'єкт господарювання буде піддаватись інформаційним атакам, якщо у ньому не функціонує, або функціонує не на належному рівні система забезпечення економічної безпеки; або внаслідок прорахунків в управлінні підприємством, прийняття неправильних управлінських рішень, виникає загроза втрати доходів та активів підприємства.

Випадкові загрози можуть трапитися, або не трапитися. До таких загроз належать, наприклад: стихійні лиха; загрози з боку хакерів, які дестабілізують інформаційні системи суб'єктів господарювання; смерть чи недієздатності ключових працівників підприємства або основного власника підприємницької фірми.

Слід зазначити, що будь-яка класифікація умовна, тому що вказані загрози, по-перше, не є взаємовиключними, а пересікаються одна з одною, а по-друге, з одного боку, взаємозалежні між собою, зумовлюють одна одну, але, з іншого, – дуже автономні.

Аналіз показав, що у наукових джерелах наводиться достатньо розрізнена класифікація загроз економічній безпеці суб'єкту господарювання, але всі вони мають раціональне зерно та заслуговують на життя.

На підставі проведених автором досліджень запропоновано власне бачення сучасної системи загроз економічній безпеці суб'єкту господарювання. Різноманітні загрози

економічній безпеці автором запропоновано класифікувати за 15 основними ознаками: за джерелом виникнення (зовнішні та внутрішні загрози); за відношенням до людської діяльності (об'єктивні та суб'єктивні); за систематичністю прояву (систематичні та несистематичні); за ступенем керованості (керовані та некеровані); за можливістю нейтралізації (такі, що частково піддаються нейтралізації та такі, що не піддаються нейтралізації); за впливом на складові економічної безпеки підприємства (ті, які впливають на усі її складові, на декілька складових та одну складову); за моментом виникнення (актуальні та потенційні); за об'єктивністю існування (реальні та мимі); за частотою виникнення (постійні та випадкові); за ступенем очевидності (явні та приховані); за впливом на об'єкт (активні та пасивні); за сферою виникнення (правові; економічні; політичні; екологічні; соціальні; науково-технічні; технологічні; демографічні); за вірогідністю реалізації (реальні та потенційні); за тривалістю впливу на функціонування і розвиток підприємства (довготермінові, середньотермінові та короткотермінові); за характером прояву (закономірні та випадкові).

У цій класифікації систем загроз економічній безпеці автор намагається продемонструвати різноманітність, багатшаровість та певну нескінченість загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання, які є актуальними на сьогодні. З часом, різновидів загроз буде стільки, скільки класифікаційних ознак можна буде використовувати.

Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування у певний час та забезпечення високого потенціалу розвитку і зростання у майбутньому.

Для забезпечення своєї економічної безпеки підприємства використовують сукупність корпоративних ресурсів – факторів бізнесу, серед яких виділяють ресурси: капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки й устаткування, прав на патенти, ліцензії, квоти, користування землею тощо. Найбільш ефективно використання корпоративних ресурсів підприємства досягається шляхом запобігання негативним впливам розглянутих загроз на економічну безпеку підприємства.

На погляд автора, проблема забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства напряму пов'язана з забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових системи економічної безпеки підприємства: фінансової, інтелектуальної, кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, екологічної, інформаційної, силової, енергетичної. Усі вони є сукупністю основних напрямків економічної безпеки підприємства, які характеризуються власним змістом, набором функціональних критеріїв та способами забезпечення. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно службам цього підприємства вдається запобігати зарозам, усувати наслідки, відшкодовувати збитки від негативних впливів на різні функціональні складові економічної безпеки.

Забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає створення на підприємстві власної системи безпеки. При цьому максимальної віддачі слід очікувати від такої системи економічної безпеки, яка є: унікальною на кожному підприємстві, оскільки залежить від особливостей кожного підприємства; самостійною, відносно відокремленою від аналогічних систем інших виробничих одиниць; комплексною, оскільки вона покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, кадрову, інтелектуальну, екологічну, інформаційну тощо. Лише комплексність системи економічної безпеки може забезпечити відповідну надійність безпеки підприємства; дієвою та ефективною, оскільки попередні характеристики, не гарантують, що ця система буде діяти ефективно [9, с.19–20].

Така система економічної безпеки забезпечує можливість оцінити перспективи зростання підприємства, розробити тактику і стратегію його розвитку, зменшити наслідки негативного впливу нових зароз та небезпек.

Стратегія безпеки суб'єкту господарювання може бути спрямована на: запобігання виникнення можливих небезпек та зароз; усунення існуючих зароз; запобігання впливів

існуючих або можливих загроз; відновлення нанесених збитків.

Надійна економічна безпека підприємства можлива лише за комплексного і системного підходу до її організації.

Серед першочергових заходів формування надійної системи економічної безпеки на підприємстві, необхідним вважається: створення служби безпеки; проведення заходів матеріального стимулювання, фінансування захисних заходів; використання технічних засобів і системи охорони; використання сучасних інформаційних технологій, баз даних, систем захисту від несанкціонованого доступу до них; проведення заходів морального впливу, виховної роботи з персоналом; розробка кодексів поведінки, створення атмосфери корпоративного духу, партнерства.

Основними функціональними завданнями системи економічної безпеки підприємства є забезпечення: фінансової стійкості та високої ефективності роботи підприємства; технологічної незалежності і високої конкурентоспроможності його технологічного потенціалу; високої ефективності організації менеджменту, оптимальності та ефективності його організаційної структури; високого рівня інтелектуального потенціалу підприємства і кваліфікації його персоналу; високого рівня екологічної роботи підприємства, зниження руйнівного впливу результатів його виробничої діяльності на стан навколишнього середовища; ефективної організації безпеки персоналу підприємства; якісної правової захищеності всіх напрямків його діяльності; захищеності інформаційного середовища, комерційної таємниці підприємства і досягнення належного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх його служб, відділів та підрозділів; захисту матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів підприємства, його інтелектуальної власності, комерційних інтересів тощо.

Виконання кожної з перерахованих вище цілей економічної безпеки підприємства є істотно важливим для досягнення її головної мети. Контроль за виконанням цільової структури економічної безпеки підприємства є дуже важливою складовою частиною процесу забезпечення його економічної безпеки.

Система безпеки лише тоді ефективна, коли нею відповідним чином управляють, підтримують її стабільне функціонування на всіх рівнях. Реалізація цих вимог до системи безпеки запобігає просочуванню конфіденційної економічної інформації з підприємства, порушенням комерційної таємниці, економічним диверсіям [1, с.87–88].

Усі заходи із забезпечення безпеки підприємства повинні здійснюватися на основі чинного законодавства та не суперечити чинним правовим нормам. Система економічної безпеки повинна бути такою, щоб витрати на її забезпечення були економічно обґрунтованими, оптимальними і доцільними, та не перевищували той граничний рівень, при якому втрачається економічна доцільність їх застосування.

Для забезпечення безпеки підприємства необхідна взаємодія всіх учасників цього процесу (осіб, підрозділів, служб) один з одним, щоб їх зусилля були скоординованими та узгодженими, оскільки від узгодженості діяльності всіх учасників процесу залежить успіх справи в цілому, кінцевий результат та досягнення поставленої мети. Кожен із учасників забезпечення заходів з безпеки повинен чітко знати, хто яку роботу виконує і хто за що несе відповідальність. Також підприємство повинно встановлювати тісні ділові зв'язки та узгоджувати дії із правоохоронними органами, місцевими та районними службами безпеки, органами влади та іншими зовнішніми організаціями, які здатні надати необхідну допомогу у забезпеченні безпеки підприємства.

Основні заходи з безпеки повинні бути відомі учасникам цього процесу та всім співробітникам підприємства, що дозволить вчасно виявити потенційні та реальні небезпеки і загрози, запобігти їх виникненню та негативному впливу на діяльність підприємства. Одночасно цілий ряд засобів, способів, методів забезпечення безпеки повинен бути засекречений та відомий лише вузькому колу учасників цього процесу, що дасть можливість більш ефективно боротися із внутрішніми та зовнішніми загрозами, вчасно запобігати нанесенню шкоди підприємству.

Питаннями організації забезпечення безпеки підприємства повинні займатися спеціалісти, які знають сутність проблеми, вміють вчасно оцінити ситуацію та прийняти правильне рішення, оскільки непрофесійні та ризиковані рішення, недобросовісна конкуренція, дії зловмисників можуть нанести підприємству непоправної шкоди.

Висновки і перспективи подальших розробок. Світова та вітчизняна практика безпеки свідчать: щоб ефективно протидіяти загрозам і створювати умови безпечної та стабільної роботи підприємства, необхідно не тільки створити систему комплексного захисту, але й забезпечити її раціональне функціонування. Існує велика кількість чинників, які породжують загрози економічній безпеці підприємства. Рівень економічної безпеки базується на тому, наскільки ефективно службам підприємства вдається забезпечувати контроль за ситуацією, запобігати загрозам та усувати збитки від негативних впливів на різні аспекти економічної безпеки.

Забезпечення надійної системи економічної безпеки підприємства – постійний процес, спрямований на своєчасне виявлення, попередження та нейтралізацію різних видів загроз економічній безпеці підприємства з метою запобігання можливим збиткам, а також забезпечення стійкого та максимально ефективного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому.

Перспективами подальших досліджень можуть бути: виявлення та вивчення загроз для конкретних сфер економічної діяльності; ідентифікація ризиків та загроз за впливом на функціональні складові економічної безпеки підприємства, що дасть змогу розробити конкретні заходи щодо усунення цих загроз.

Список використаної літератури

1. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В. С. Гусев, Б. И. Кузин, М. Д. Медников и др.]. – СПб.: Очарованный странник, 2001. – 256 с.
2. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: [навч. посіб.] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
3. Якубович З. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства / З. Якубович // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3 (28). – С. 107–112.
4. Доценко І. О. Вплив внутрішніх та зовнішніх факторів загроз на рівень економічної безпеки підприємства / І. О. Доценко // Вісник ЖДТУ № 4 (54). – 2010. – С. 227–230.
5. Гинис Л. А. Иерархическая структура системы экономической безопасности [Электронный ресурс] / Л. А. Гинис // Альманах современной науки и образования. – Режим доступа : www.gramota.net/materials/1/2007/4/18.html.
6. Ермолаев Д. В. Угрозы экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / Д. В. Ермолаев // Известия ТулГУ. Экономические и юридические науки. – Режим доступа : [http://publishing.tsu.tula.ru/Izvest/tsu_izv_Ekonomich_i_uridicheskiye_nauki_2012_\(2_chast_2\).pdf#page=169](http://publishing.tsu.tula.ru/Izvest/tsu_izv_Ekonomich_i_uridicheskiye_nauki_2012_(2_chast_2).pdf#page=169).
7. Гадышев В. А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. А. Гадышев, О. Г. Поскочинова. – Режим доступа: <http://vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V32/6.pdf>.
8. Васильців Т. Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т. Г. Васильців, М. Б. Пасічник // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Вип. 18.10. – 2008. – С. 128–135.
9. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.